

การเสริมสร้างคุณภาพชีวิตวิถีพุทธของผู้สูงวัยในภาคชนบทการเกษตร ให้สามารถพึ่งพาตนเอง

Enhancing the Quality of Life Based on Buddhist Ways for the Rural
Agricultural Elderly to Achieve Self-Reliance

รัตติยา เหนืออำนาจ¹ อัครเดช พรหมกัลป์² และไพศาล นาสุริวงศ์³

Rattiya Nua-amnat, Akkaradecha Brahmakappa and Paisan Nasuriwong

Received: April 11, 2025

Revised: May 07, 2025

Accepted: May 08, 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตวิถีพุทธของผู้สูงวัยในภาคชนบทการเกษตรให้สามารถพึ่งพาตนเอง เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติ ขั้นตอนที่ 3 สังเกต ติดตาม และประเมินผลการขับเคลื่อนกิจกรรมฯ และขั้นตอนที่ 4 สะท้อนผลการขับเคลื่อนกิจกรรมฯ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ โมเดล Business Model Canvas โปรแกรมการฝึกอาชีพ แบบประเมินผลความพึงพอใจที่มีค่าความเชื่อมั่นที่ .98 แบบบันทึกภาคสนาม สังเกตการณ์ แบบประเมินผล CIPP Model และแบบถอดบทเรียน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ และความถี่ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา ผลการวิจัย พบว่า กลไก และกระบวนการในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตวิถีพุทธของผู้สูงวัยในภาคชนบทการเกษตรให้สามารถพึ่งพาตนเอง ประกอบด้วย 1) การสร้างทัศนคติและการรับรู้ร่วมกันของกลุ่มเป้าหมาย (ผู้สูงวัย) และคนในชุมชน มีมติเห็นชอบร่วมกัน ดังนี้ 1.1) การตั้งทีมพี่เลี้ยง 1.2) ผลการวิเคราะห์ พบว่า เป้าหมาย คือ การเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ มุ่งเน้นให้สามารถพึ่งพาตนเอง และตัวชี้วัด คือ การไม่เบียดเบียนเงินสำรองที่เก็บไว้ แต่สร้างกิจกรรมให้เกิดรายได้ใหม่ และ 1.3) กิจกรรมการสร้างงาน สร้างอาชีพ และสร้างรายได้ กำหนดเป็นชั่วโมงเสริมใน

¹ มหาวิทยาลัยนครพนม; Nakhon Phanom University

²⁻³ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University

การจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลหนองนมวัว รวม 10 ครั้ง 2) การพัฒนากลไก แบ่งออกเป็น 3 องค์ประกอบ ประกอบด้วย 2.1) ต้นน้ำ ประกอบด้วย (1) สร้างทัศนคติและการรับรู้ร่วมกันของกลุ่มเป้าหมาย (ผู้สูงอายุ) ในโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลหนองนมวัว และ (2) นัดหมายกำหนดการและประสานงานวิทยากร 2.2) กลางน้ำเป็นการพัฒนาสินค้า/ยกระดับผลิตภัณฑ์ และ 2.3) ปลายน้ำ ประกอบด้วย การส่งเสริมการตลาด และ (3) การสังเกต ติดตาม และ ประเมินผล และ 3) การถอดบทเรียน ประกอบด้วย 3.1) ปัญหาและข้อจำกัด คือ เงื่อนไขของผู้สูงอายุ และเงื่อนไขด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ และ 3.2) ปัจจัยความสำเร็จ คือ ทีมพี่เลี้ยงเข้มแข็ง ความต้องการของผู้สูงอายุชัดเจน การสนับสนุนจากอบต. / วัด ความยั่งยืนในการดำเนินงาน และการเป็นสังคมแห่งแบ่งปัน

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิตวิถีพุทธ, ผู้สูงอายุในภาคชนบทการเกษตร, การพึ่งพาตนเอง

Abstract

This research article aimed to enhance the quality of life based on Buddhist ways for the rural agricultural elderly to achieve self-reliance. It was an action research consisting of four stages: Stage 1: planning; Stage 2: implementation; Stage 3: observation, monitoring, and evaluation of the effectiveness of the activities; and Stage 4: reflecting the results of the activities. The research instruments included the Business Model Canvas, a vocational training program, a satisfaction evaluation form with a reliability coefficient of .98, field observation records, a CIPP Model evaluation form, and a lessons learned form. Statistics used in analyzing the data were percentages, frequencies, and descriptive content analysis. The research results found that the mechanisms and processes for enhancing the quality of life based on Buddhist ways for the rural agricultural elderly to achieve self-reliance included 1) creating shared attitudes and awareness among the target group (elderly) and community members, resulting in consensus on the following: 1.1) establishing a mentoring team, 1.2) analysis results showed that the goal was lifelong learning of the elderly, focusing on self-reliance, with the indicator being not depleting savings but creating activities to generate new income, and 1.3) activities to create jobs,

careers, and income were scheduled as supplementary learning hours at the Nong Nom Wua Subdistrict Elderly School, totaling 10 times; 2) mechanism development was divided into 3 components: 2.1) upstream, consisting of (1) creating a shared attitude and awareness among the target group (elderly) in the Nong Nom Wua Subdistrict Elderly School, and (2) scheduling and coordinating with speakers; 2.2) midstream, which was product development/product upgrading; and 2.3) downstream, consisting of marketing promotion, and (3) observation, monitoring, and evaluation; 3) lessons learned, consisting of 3.1) problems and limitations, namely the time constraints of the elderly and the health conditions of the elderly; and 3.2) success factors, namely a strong mentoring team, clear needs of the elderly, support from the Subdistrict Administrative Organization/Temple, flexibility in operations, and sharing society.

Keywords: Buddhist quality of life, rural agricultural elderly, self-reliance

บทนำ

จังหวัดนครสวรรค์ มีประชากรสูงอายุตั้งแต่อายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 236,624 คน คิดเห็นร้อยละ 23.08% (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2566) ขณะที่ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ แบ่งการปกครองออกเป็น 9 หมู่บ้าน 1,761 ครัวเรือน ประชาชน 4,740 คน มีประชากรสูงอายุตั้งแต่อายุ 60 ปีขึ้นไปจำนวน 1,166 คน คิดเป็นร้อยละ 24.60 (องค์การบริหารส่วนตำบลหนองนมวัว, 2566) ถือเป็นตำบลที่เป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ (Complete Aged Society) ทั้งนี้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ของตำบลนี้อยู่ในภาคการเกษตร สถานการณ์ที่เป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ไปแล้ว ด้วยมีประชากรที่อายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไปถึงกว่าร้อยละ 24 จากสถานการณ์เพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุ ย่อมหมายถึง การเพิ่มขึ้นของภาระของรัฐ สังคม ชุมชน และครอบครัวในการดูแล รักษาสุขภาพ ค่าใช้จ่ายในการยังชีพ และดูแลทั้งในด้านสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ระดับจะสูงขึ้นเรื่อย ๆ ส่งผลให้การได้รับสวัสดิการสังคมที่รัฐเป็นผู้จัดให้ และการจัดสวัสดิการสังคมที่ประชาชนในท้องถิ่นเป็นผู้จัดให้ (พิสิษฐ์ จอมบุญเรือง, 2556) เป็นเพียงการบรรเทาด้านร่างกายในฐานะผู้รับประโยชน์ มิใช่ผู้สะท้อนถึงความต้องการอย่างแท้จริง

จากการขับเคลื่อนแผนงานวิจัยเรื่อง “การคุ้มครองทางสังคมวิถีพุทธกับการรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบลในจังหวัดนครสวรรค์” (อัครเดช พรหมกัลป์ และคณะ, 2565) ในปี พ.ศ. 2565ในพื้นที่ตำบลหนองนมวัว ได้มีการส่งเสริมและพัฒนาใน 4 มิติ คือ 1) ด้านเศรษฐกิจมีการส่งเสริมในเรื่องการสร้างรายได้เพื่อนำไปสู่การออม 2) ด้านสิ่งแวดล้อมภายในบ้าน ชุมชน และสังคม มีการปรับปรุงสภาวะสิ่งแวดล้อมให้เกิดความเหมาะสมกับการใช้ชีวิตประจำวันโดยเฉพาะในเรื่องการเพิ่มพื้นที่สีเขียว การปรับปรุงด้านอารยสถาปัตย์ และการติดตั้งระบบแจ้งเตือนด้านการจราจรในระดับชุมชน 3) ด้านสุขภาพมีการพัฒนานักบริหารชุมชนวิถีพุทธเข้ามาเป็นภาคีเครือข่ายจิตอาสาที่จะคอยสนับสนุนช่วยเหลือในเรื่องสุขภาพของผู้สูงวัย และ 4) ด้านสังคมมีการสร้างธรรมณูญความ สุขของชุมชนเพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันของคนหลากหลายวัยอย่างไร้รอยต่อ จากการวิจัยข้างต้น พบว่า มีบางประเด็นที่สามารถนำไปสู่การต่อยอดเพื่อให้ตำบลที่เป็นสังคมผู้สูงวัยอย่างสมบูรณ์ข้างต้นได้พัฒนาสู่ความเป็นตำบลต้นแบบในการดูแลและสนับสนุนภารกิจที่เกี่ยวข้องกับสังคมสูงวัยขององค์กรภาคีเครือข่ายระดับตำบล (บวร) โดยเฉพาะการพัฒนาโรงเรียนผู้สูงอายุวิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมในมิติของการเรียนรู้ตลอดชีวิต การพัฒนากลไกในการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ เพื่อให้ผู้สูงวัยสามารถพึ่งตนเองได้ มีคุณค่าในตัวเอง และเป็นส่วนผสมสำคัญในชุมชนในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สังคมตามกรอบแนวคิด “เกษียณมีดี” โดยอาศัยระบบและกลไกของสังคมวิถีไทยวิถีพุทธอันได้แก่ “เครือข่ายพลังบวร” ในพื้นที่อันประกอบด้วย บ้าน-วัด-ราชการ โดยเฉพาะในระดับตำบลที่มีองค์การบริหารส่วนตำบลหนองนมวัวเป็นหน่วยงานที่ดูแลทุกข์สุขของประชาชน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหนองนมวัวที่ดูแลด้านสุขภาพพร้อมกับภาคีเครือข่าย อสม. และนักบริหารชุมชนที่ได้มีการขับเคลื่อนพัฒนาจากแผนงานวิจัยที่ผ่านมา มีวิสัยทัศน์ของกระดุกเนื้อซึ่งเป็นศูนย์กลางในการรวมจิตรวมใจผู้สูงวัยได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านจิตใจและคุณธรรมรวมทั้งผู้คนหลากหลายวัยที่ได้มีการลงฉันทามติในธรรมณูญความ สุขของชุมชน ว่าจะเป็นผู้สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้สูงวัยในพื้นที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และจะร่วมกันดูแลและเกื้อกูลผู้สูงอายุในครอบครัวหรือในชุมชนให้มีความสุขและมีคุณค่าตามวิสัยทัศน์ “ผู้สูงวัยเป็นหลักชัยของสังคม” ของแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545– 2565) ที่มีเป้าประสงค์ที่จะเห็นผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี กล่าวคือ มีสุขภาพที่ดีทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต ครอบครัวมีความสุข สังคมเอื้ออาทร อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม ปลอดภัย มีหลักประกันที่มั่นคง ได้รับสวัสดิการและการบริการที่เหมาะสม อยู่อย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรี พึ่งตนเองได้ และเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจและมีส่วนร่วมในครอบครัว ชุมชน และสังคม (คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2557) ขณะเดียวกันยังสอดคล้องกับสภาพปฏิรูปแห่งชาติ (สปช.) ได้กำหนดให้เรื่องการปฏิรูป

ระบบเพื่อรองรับสังคมสูงวัยเป็นวาระการปฏิรูปสำคัญเรื่องหนึ่ง โดยกำหนดหลักการในการปฏิรูประบบรองรับสังคมสูงวัย ไว้ 5 ประการ คือ 1) ผู้สูงอายุเป็นพลังในการขับเคลื่อนสังคม การปฏิรูปต้องไม่สร้างระบบที่จะทำให้ผู้สูงอายุต้องกลายเป็นภาระของสังคม 2) สร้างสังคมและสภาพแวดล้อมที่บุคคลทุกช่วงวัยและทุกกลุ่มประชากรสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างปลอดภัยและมีความสุข 3) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของจุดพลัง “ท้องถิ่นท้องที่ องค์กรชุมชน และหน่วยงานรัฐในชุมชน” โดยเน้นการบริหารจัดการตนเอง โดยไม่ต้องรอการดำเนินงานของภาครัฐที่ไม่มีความยืดหยุ่น 4) การดูแลผู้สูงอายุให้เน้น “การสร้าง นำซ่อม” และการประคับประคองให้ผู้สูงอายุอยู่ในสภาพที่สามารถดูแลตนเองให้ได้นานที่สุดมากกว่าการให้อยู่ในสถานบริบาล โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน และ 5) เตรียมความพร้อมในระบบเศรษฐกิจ สังคม และบริการสุขภาพให้สอดคล้องกับโครงสร้างประชากรของไทยที่เปลี่ยนแปลงไปเตรียมความพร้อม โดยได้เสนอแผนปฏิรูปไว้ 4 ด้าน คือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสภาพแวดล้อม ด้านสุขภาพ และด้านสังคม ตามลำดับ (สถาปปฏิรูปแห่งชาติ, 2558)

ดังนั้นแล้วการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตวิถีพุทธของผู้สูงวัยในภาคชนบทการเกษตรให้สามารถพึ่งพาตนเองจะแนวทางในการปฏิบัติทั้งของภาครัฐและภาคสังคมที่เกิดจากความเห็นพ้องต้องกันของคนในชุมชน ได้จัดทำขึ้นเพื่อให้ชุมชนเกิดความอยู่เย็นเป็นสุขเป็นสังคมแห่งการเอื้ออาทร สังคมไม่ทอดทิ้งกัน ประชาชนดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยยึดหลักคุณธรรม จริยธรรมและความรู้ที่เท่าทัน เป็นฐานของการพัฒนาซึ่งจะก่อให้เกิดการเป็นต้นแบบหนองนมวัว ตำบลสุภาวะที่จะขยายผลไปยังจังหวัดข้างเคียงหรือพื้นที่อื่น ๆ ของประเทศไทยในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตวิถีพุทธของผู้สูงวัยในภาคชนบทการเกษตรให้สามารถพึ่งพาตนเอง

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยมีกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Plan) ดำเนินการในลักษณะของการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมติดตามผล และสร้างบรรยากาศของการมีส่วนร่วม รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน โดยเปิดโอกาสให้แต่ละบุคคล แต่ละภาคส่วนสามารถใช้ศักยภาพของตนเองในทางสร้างสรรค์ เพื่อให้เกิดแนวทางในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตวิถีพุทธของผู้สูงวัย โดยจัดการประชุมได้จัดขึ้นในวันที่ 9 ธันวาคม

พ.ศ.2567 ณ อาคารเหรียญราชา วัดหนองกระดุกเหนือ ตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ โดยมีผู้เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 34 รูป/คน โดยมีกระบวนการดำเนินการ ดังนี้

1. ประชุมแกนนำระดับแกนนำชุมชน และภาคีเครือข่ายเพื่อสร้างทัศนคติและการรับรู้ร่วมกันของกลุ่มเป้าหมาย (ผู้สูงอายุ) และคนในชุมชน เพื่อวางแผน (Plan) และกำหนดเป้าหมายร่วมในการจัดการเรียนรู้ผ่านโรงเรียนผู้สูงอายุวิถีพุทธ

2. กำหนดโจทย์วิจัยร่วมกับชุมชน และร่วมกันออกแบบเป้าหมาย เกณฑ์การประเมิน และรูปแบบกิจกรรม ผ่านการวิเคราะห์โดยใช้เครื่องมือโมเดลธุรกิจ Business Model Canvas

3. การจัดทำแผนงาน/โครงการเพื่อแก้ไขปัญหา โดยใช้กลไกเจ้าภาพ รวมถึงมีการกำหนดการติดตามประเมินผลที่ชัดเจน

ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติ (Act) โดยการประยุกต์ใช้เทคนิคกระบวนการ AIC มาใช้จัดลำดับขั้นในการประชุมและปฏิบัติในการเปิดพื้นที่รับฟังความเห็นของชุมชน และตัวแทน เพื่อร่วมกันวิเคราะห์ สะท้อนปัญหา และแสวงหาความต้องการของทุกฝ่าย

1. กิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการ แบ่งออกเป็นกิจกรรมต้นน้ำ (การสร้างทัศนคติและการรับรู้ร่วม) กลางน้ำ (การให้ความรู้ ทักษะผ่านการอบรมเชิงปฏิบัติการ) และปลายน้ำ (การส่งเสริมการตลาด และการประเมินผลกิจกรรม) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ โปรแกรมการฝึกอาชีพ และแบบประเมินผลความพึงพอใจแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นที่ .98 ดำเนินการประเมินผลหลังการอบรม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ และความถี่

2. กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย คือ ผู้สูงอายุตั้งแต่อายุ 60 ปีขึ้นไปจำนวน 1,166 คน ในตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ สำหรับการเข้าร่วมกิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการ มีเกณฑ์การคัดเลือกผู้เข้าร่วมการวิจัย (Inclusion Criteria) ประกอบด้วย 1) อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป อาศัยอยู่ในตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ และ 2) สนใจเข้าร่วมกิจกรรม ขณะที่เกณฑ์การคัดออกผู้เข้าร่วมการวิจัย (Exclusion Criteria) ประกอบด้วย การประสงค์ขอยกเลิกการเข้าร่วมกิจกรรม

ขั้นตอนที่ 3 สังเกต ติดตาม และประเมินผลการขับเคลื่อนกิจกรรมฯ จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ และสรุปผลการขับเคลื่อนกิจกรรมฯ ทั้งหมดในพื้นที่เป้าหมายผ่านการประชุมของคณะผู้ร่วมวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบบันทึกภาคสนาม สังเกตการณ์ และแบบประเมินผล CIPP Model (การประเมินผลความสอดคล้องทางด้านบริบท และสถานะแวดล้อม (Context Evaluation) เพื่อประเมินก่อนการดำเนินการ, ด้าน

ปัจจัยเบื้องต้นในการดำเนินงาน (Input Evaluation) เพื่อประเมินผลความสามารถของเชิงพื้นที่, ด้านการดำเนินงานและกระบวนการ (Process Evaluation) เพื่อประเมินผลระหว่างการทำเนิกร และด้านผลผลิตและผลกระทบในการดำเนินงาน (Product Evaluation) เป็นการประเมินผลเมื่อสิ้นสุดโครงการแล้ว)

ขั้นตอนที่ 4 สะท้อนผลการขับเคลื่อนกิจกรรมฯ ผ่านเทคนิคการทบทวนหลังการขับเคลื่อนกิจกรรมเสร็จสิ้น เพื่อใช้การถอดบทเรียนแบบเล่าเรื่อง (Storytelling) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในชุมชน โดยการเปิดใจเรียนรู้ซึ่งกันและกัน มากกว่าการวิพากษ์วิจารณ์ไม่ได้หาคนผิด แต่ต้องการปรับปรุงงานในครั้งต่อไปให้ดีกว่าเดิม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบถอดบทเรียน

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัย “การเสริมสร้างคุณภาพชีวิตวิถีพุทธของผู้สูงวัยในภาคชนบทการเกษตรให้สามารถพึ่งพาตนเอง” พบว่า

1. การสร้างทัศนคติและการรับรู้ร่วมกันของกลุ่มเป้าหมาย (ผู้สูงวัย) และคนในชุมชน ขั้นตอนนี้เป็นหัวใจสำคัญที่คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดประชุมการวางแผนแบบมีส่วนร่วม เพื่อเปิดพื้นที่รับฟังความเห็นของชุมชน และตัวแทน เพื่อร่วมกันวิเคราะห์ สะท้อนปัญหา และแสวงหาความต้องการของทุกฝ่าย เพื่อวางแผน (Plan) และกำหนดเป้าหมายร่วมในการจัดการเรียนรู้ของผู้สูงอายุผ่านโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลหนองนมวัว ผลจากการประชาคมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้ร่วมกันนำเสนอ และมีมติเห็นชอบร่วมกัน ดังนี้

ภาพที่ 1 การส่งเสริมกลไก และกระบวนการ

1.1 การตั้งทีมพี่เลี้ยงโดยมอบหมายให้นางสาววรวัลลภ พูลสวัสดิ์ นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ และนางสุติมา พรชัย นักพัฒนาชุมชนชำนาญการ ขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองนมวัว อำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์เป็นผู้ประสานงานตลอดการดำเนินงาน และรายงานผลกลับมายังหน่วยงานเพื่อปรับปรุงการดำเนินงานของโรงเรียนผู้สูงอายุในปีงบประมาณถัดไป เพื่อมีเป้าหมายในตอบสนองต่อความต้องการ และเหมาะสมกับผู้สูงอายุในตำบลหนองนมวัว

1.2 ผลการวิเคราะห์ศักยภาพ กำหนดเป้าหมาย คุณค่าร่วมของตำบลโดยใช้เครื่องมือ “โมเดลธุรกิจ Business Model Canvas” พบว่า เป้าหมายการพัฒนา คือ การสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุ ขณะเดียวกันยังเป็นกระบวนการสร้างความรู้ ความเข้าใจ และเสริมสร้างทัศนคติและการรับรู้ร่วมกันของกลุ่มเป้าหมาย (ผู้สูงวัย) และคนในชุมชน ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยมุ่งเน้นผลประโยชน์ของผู้สูงวัยให้สามารถพึ่งพาตนเอง และตัวชีวิตที่สำคัญของการพึ่งพาตนเอง คือ การไม่เบียดเบียนเงินสำรองที่เก็บไว้ แต่สร้างกิจกรรมให้เกิดรายได้ใหม่

1.3 การกำหนดกิจกรรมการสร้างงาน สร้างอาชีพ และสร้างรายได้ให้กับผู้สูงวัยในภาคชนบทที่ได้ร่วมออกแบบขึ้น มาเป็นชั่วโมงเสริมในการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลหนองนมวัว และให้จัดเสริมกับการจัดการเรียนสอนเดิม แบ่งออกเป็น 10 สัปดาห์ เน้นด้านสุขภาพทางกาย ทางใจ และการเสริมอาชีพ จัดการเรียนสอนทุกวันศุกร์ เดือนละ 1-2 ครั้ง โดยยึดตามความจำเป็นและเหมาะสมของผู้สูงอายุเป็นสำคัญ ประกอบด้วย ประกอบด้วยกิจกรรม กิจกรรมวันปีใหม่ กิจกรรมการอบรมเชือกถักตะกรุดข้อมือ กิจกรรมการอบรมงานใบตองกรวยไหว้พระ กิจกรรมอนุรักษ์ประเพณีสงกรานต์ รดน้ำดำหัว กิจกรรมส่งเสริมอาชีพการทำไข่เค็ม กิจกรรมอบรมให้ความรู้เรื่องโรคสมองเสื่อม และการจัดทำยาพอกเข้า กิจกรรมการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม กิจกรรมการสร้างมูลค่าเพิ่มจากผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มาจากภูมิปัญญาชนมไทย และกิจกรรมคืนข้อมูลและถอดบทเรียน รวม 10 ครั้ง

2. การพัฒนากลไก และกระบวนการในการสร้างงาน สร้างอาชีพ และสร้างรายได้ให้กับผู้สูงวัยในภาคชนบท ประกอบด้วย

ภาพที่ 2 กลไก และกระบวนการในการสร้างงาน สร้างอาชีพ และสร้างรายได้ให้กับผู้สูงวัยในภาคชนบท

1) ต้นน้ำ เป็นจุดเริ่มต้นในการดำเนินการ โดยการประชุมกลุ่มเพื่อ (1) สร้างทัศนคติและการรับรู้ร่วมกันของกลุ่มเป้าหมาย (ผู้สูงวัย) ในโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลหนองนมวัว และ (2) นัดหมายกำหนดการและประสานงานวิทยากร หัวใจสำคัญของการดำเนินการ คือ การร่วมกันทบทวนเป้าหมาย การกำหนดบทบาทที่ชัดเจน และการสร้างข้อตกลงร่วมของชุมชน

2) กลางน้ำ เป็นกระบวนการเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วย

2.1) กิจกรรมเพื่อพัฒนาสินค้า/ยกระดับผลิตภัณฑ์ ประกอบด้วย (1) กิจกรรมการอบรมเชือกถักตะกรุดข้อมือ (2) กิจกรรมการอบรมงานใบตองกรวยไหว้พระ (3) กิจกรรมการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม (4) กิจกรรมการสร้างมูลค่าเพิ่มจากผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มาจากภูมิปัญญาชนมไทย ผลการประเมินความพึงพอใจในการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ พบว่า กิจกรรมระดับความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน เมื่อพิจารณาเป็นหมวด พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ

2.2) กิจกรรมส่งเสริมกิจกรรมการตลาดบนพื้นฐานความจำเป็นต้องการของผู้สูงอายุ และครอบครัว ประกอบด้วย (1) การประกวดโลโก้ผลิตภัณฑ์ (2) การผลิตสินค้าตามคำสั่งซื้อ และ (3) การออกร้านจำหน่ายสินค้า เช่น งานส้มโอลาดยาว, งานออกร้าน (ราชการ), ตลาดนัด ม่วนซื่นกะละะ วัดหนองกระดุกเนื้อ เป็นต้น เพื่อพัฒนากลไกในการสร้างงาน สร้างอาชีพ และสร้าง

รายได้ให้กับผู้สูงอายุในภาคชนบท หัวใจสำคัญของการดำเนินการ คือ การขับเคลื่อน เรียนรู้ร่วมกัน, การสังเกต รับฟัง สื่อสาร และการทบทวน ปรับปรุง

3) ปลายน้ำ เป็นการสังเกต ติดตาม และประเมินผลการขับเคลื่อนกิจกรรมฯ

3.1) การประเมินผลความสอดคล้องทางด้านบริบท และสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation) พบว่า (1) ทรัพยากรชุมชนเข้มแข็ง ประกอบด้วย ภูมิปัญญาการทำขนมไทย ภูมิปัญญาจักสาน ภูมิปัญญางานใบตอง ภูมิปัญญาดอกไม้จันทน์ และกลุ่มผู้สูงอายุในพื้นที่ (2) ทูทางวัฒนธรรมมีความเข้มแข็ง มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ และยังมีประเพณี วัฒนธรรมที่ผูกพันกับพระพุทธศาสนา (3) ชุมชนมีการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และ (4) มีความต้องการจำเป็นในการส่งเสริม สนับสนุนผู้สูงอายุในตำบลสามารถพึ่งพาตนเองได้ ผ่านการพัฒนาวิถีในการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ การนำไปใช้ประโยชน์ พบว่า (1) การกำหนดเป้าหมาย และคุณค่าร่วม (2) การออกแบบโครงการในภาพรวม และ (3) การกำหนดขอบเขตโครงการ

3.2) การประเมินความพร้อมทางด้านปัจจัยเบื้องต้นในการดำเนินงาน (Input Evaluation) พบว่า (1) ภาศึเครือข่าย ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนตำบลหนองนมวัว วัดหนองกระดุกเนื้อ วิทยาลัยอาชีวศึกษนครสวรรค์ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอลาดยาว มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์ ศูนย์ส่งเสริมการเรียนรู้ระดับตำบลหนองนมวัว และมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ (2) การสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลหนองนมวัว และวัดหนองกระดุกเนื้อในการให้ใช้พื้นที่และให้โอกาสในการขับเคลื่อนกิจกรรมผ่านการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลหนองนมวัว และ (3) มีทีมที่เลี้ยงให้คำแนะนำในการดำเนินการ การจัดทำบัญชี และการจัดสรรผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม และเท่าเทียมโดยนางสาววรลัญช์ พูลสวัสดิ์ นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ และนางสุติมา พรชัย นักพัฒนาชุมชนชำนาญการ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองนมวัว การนำไปใช้ประโยชน์ พบว่า นำไปสู่การออกแบบกิจกรรม (1) ต้นน้ำ (สร้างทัศนคติและการรับรู้ร่วมกันของกลุ่มเป้าหมาย และวิเคราะห์ศักยภาพ กำหนดเป้าหมายและคุณค่าร่วมของตำบล) (2) กลางน้ำ (กิจกรรมเชิงปฏิบัติการ โดยใช้การตลาดนำการผลิต) และ (3) ปลายน้ำ (กิจกรรมส่งเสริมการตลาด)

3.3) การประเมินผลการดำเนินงานและกระบวนการ (Process Evaluation) พบว่า (1) การกำหนดจำนวนผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรม ไม่คงที่ (2) การแสดงออกถึงความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และเป็นทีมเดียวกัน เมื่อร่วมกิจกรรม และงานบุญประเพณี (3) การสร้างความแตกต่างและการจดจำให้แก่สินค้า แบรินด์ ฒ ผู้เฒ่า และ (4) ข้อจำกัดในการผลิตสินค้า ข้อเสนอ

เพื่อการปรับปรุง ประกอบด้วย (1) การเปลี่ยนแปลงเกณฑ์การคัดเลือกผู้เข้าร่วมการวิจัย ให้คงเหลือเพียง 1 ข้อ คือ ประสงค์ขอยกเลิกการเข้าร่วมกิจกรรม เนื่องจากในการอบรมเชิงปฏิบัติการแต่ละครั้ง ผู้เข้าร่วมกิจกรรมจะมาโดยความสมัครใจ และจัดสรรเวลาได้เหมาะสมกับการจัดกิจกรรม จึงเป็นมาเวียนกันมาตามความสะดวก โดยกำหนดจำนวนขั้นต่ำของการเข้าร่วมกิจกรรมไม่น้อยกว่า 30 คน (2) ร่วมออกแบบ และจัดทำเสื้อสีม่วง แบรินด์ ฅ ผู้เฒ่า (3) จัดทำสติ๊กเกอร์ จัดทำตรายาง เพื่อลดค่าใช้จ่าย ในกรณีมีการผลิตสินค้าจำนวนมาก (4) ปรับการร่วมผลิต 1 คน ต่อ 1 ชิ้น เป็นการจัดสรรตามความสนใจ และความถนัดของผู้สูงอายุ เช่น พัดจักสาน ทำหน้าหน้าสานพัด 1 คน ทำหน้าที่ ทำด้ามพัด 1 คน, ปรับการจ่ายค่าจ้าง เป็นจัดสรรตามหุ้น และจ่ายเป็นค่าจ้างต่อชิ้น และเปิดโอกาสให้กลุ่มสตรีตำบล และครอบครัวของผู้สูงอายุมาร่วมผลิตสินค้าเพื่อสร้างรายได้เสริมให้กับครอบครัว

3.4) การประเมินผลผลิตและผลกระทบในการดำเนินงาน (Product Evaluation) พบว่า ความต่อเนื่อง และยั่งยืนของแบรินด์ ฅ ผู้เฒ่า ข้อเสนอเพื่อการพัฒนา ประกอบด้วย (1) จัดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน หรือจดทะเบียน OTOP และ (2) นำเสนอโมเดลโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ เพื่อนำไปสู่การขยายผล

3. การถอดบทเรียนในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตวิถีพุทธของผู้สูงวัยในภาคชนบท การเกษตรให้สามารถพึ่งพาตนเอง พบว่า

3.1 ปัญหาและข้อจำกัด ประกอบด้วย

1) เกือบเวลาของผู้สูงอายุ เนื่องจากชุมชน และพื้นที่การเกษตรซึ่งเป็นอาชีพหลักของประชาชนในตำบลหนองนมวัว ดังนั้นการบริหารจัดการเวลา และการยืดหยุ่นเป็นสิ่งสำคัญที่เป็นปัจจัยสำคัญในการนำมาเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต

2) เงื่อนไขด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ เนื่องจากผู้สูงอายุเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักในการดำเนินโครงการ รวมถึงการผลิตสินค้าและบริการในหลายรายการ ผู้สูงอายุไม่สามารถดำเนินการได้ทันตามกำหนด และบางกระบวนการอาจไม่เหมาะสมกับสุขภาพร่างกายของผู้สูงอายุ เช่น การสานพัดที่ต้องอาศัยเวลา ทักษะ ความชำนาญ และต้องอาศัยสายตา และกำลังมือในการทำด้ามพัดที่เป็นไม้ไผ่ เป็นต้น

3.2 ปัจจัยความสำเร็จ ประกอบด้วย

1) ทีมพี่เลี้ยงเข้มแข็ง โดยนางสาววรวัลย์ พูลสวัสดิ์ นักวิเคราะห์นโยบาย และแผนปฏิบัติการ และนางสุติมา พรชัย นักพัฒนาชุมชนชำนาญ เป็นผู้สนับสนุน ช่วยเหลือในการ

กิจกรรมของโรงเรียนผู้สูงอายุตำบลหนองนมวัว การจัดทำบัญชี และการสื่อสารการตลาดผ่านหน่วยงานราชการต่าง ๆ

2) ความต้องการของผู้สูงอายุชัดเจน ในการกำหนดเป้าหมาย กำหนดรายละเอียดของกิจกรรม กำหนดเวลาในการจัดกิจกรรม รวมถึงกำหนดปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทั้งหมด ทั้งนี้ส่งผลให้การออกแบบกิจกรรมสามารถดำเนินการได้ง่าย และชัดเจนขึ้น

3) การสนับสนุนจากอบต. / วัด จากการขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนาฯ ในพื้นที่ พบว่า ได้รับการสนับสนุน และหนุนเสริมในกิจกรรมต่าง ๆ จากภาครัฐในพื้นที่ และองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นอย่างดี ในการร่วมขับเคลื่อนกิจกรรมในทุกมิติ ส่งผลการประสานงาน การบริหารจัดการโครงการ และการขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนาฯ ประสบผลสำเร็จได้ตามเป้าประสงค์

4) ความยืดหยุ่นในการดำเนินงาน จากการประเมินผลในทุกช่วงเวลาของกิจกรรม (ก่อน ระหว่าง และหลัง) ส่งผลให้คณะผู้วิจัยและทีมงานเห็นปัญหาและนำเสนอแนวทางในการปรับ เปลี่ยน และปรับปรุงกิจกรรมได้อย่างเหมาะสม ไม่ยึดติด และตรงตามความต้องการของผู้สูงอายุอย่างแท้จริง

5) สังคมแบ่งปัน การยึดความสุขของผู้สูงอายุเป็นที่ตั้งจึงทำให้เกิดการแบ่งปัน การแชร์ความรู้สึก เป้าหมาย และถึงการสร้างบรรยากาศที่ทำให้คนในชุมชนนำเรื่องที่ตนเองรู้ออกมาแบ่งปัน ถ่ายทอดและยกตัวอย่างเพื่อสร้างประโยชน์แก่สาธารณะ สร้างความเข้มแข็งให้เกิดแก่ชุมชน

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยในครั้งนี้จะกล่าวถึงผลจากการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตวิถีพุทธของผู้สูงวัยในภาคชนบทการเกษตรให้สามารถพึ่งพาตนเอง โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจเพื่อนำมาอภิปรายผล คือ กลไกในการสร้างงาน สร้างอาชีพ และสร้างรายได้ให้กับผู้สูงวัยในภาคชนบท แบ่งออกเป็น 3 องค์ประกอบ ประกอบด้วย

1. ต้นน้ำ เป็นจุดเริ่มต้นในการดำเนินการ โดยการประชาคมเพื่อ 1) สร้างทัศนคติและการรับรู้ร่วมกันของกลุ่มเป้าหมาย (ผู้สูงวัย) และคนในชุมชน และ 2) วิเคราะห์ศักยภาพ กำหนดเป้าหมายและคุณค่าร่วมของตำบล โดยการจัดการเรียนรู้ผ่านโรงเรียนผู้สูงอายุวิถีพุทธ หัวใจสำคัญของ*การดำเนินการ* คือ การร่วมกันทบทวนเป้าหมาย การกำหนดบทบาทที่ชัดเจน และการสร้างข้อตกลงร่วมของชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของนวรรตน์ ไกรสร (2563) พบว่า การเสริมสร้าง

คุณค่าชีวิตผู้สูงอายุด้วยหลักอริยวัชฌี 5 ด้านสุขภาพ ด้านการมีส่วนร่วม ด้านการเรียนรู้เพื่อดำเนินชีวิตและคุณค่าด้านการสร้างความมั่นคงของชีวิต ได้อย่างมีประสิทธิภาพและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

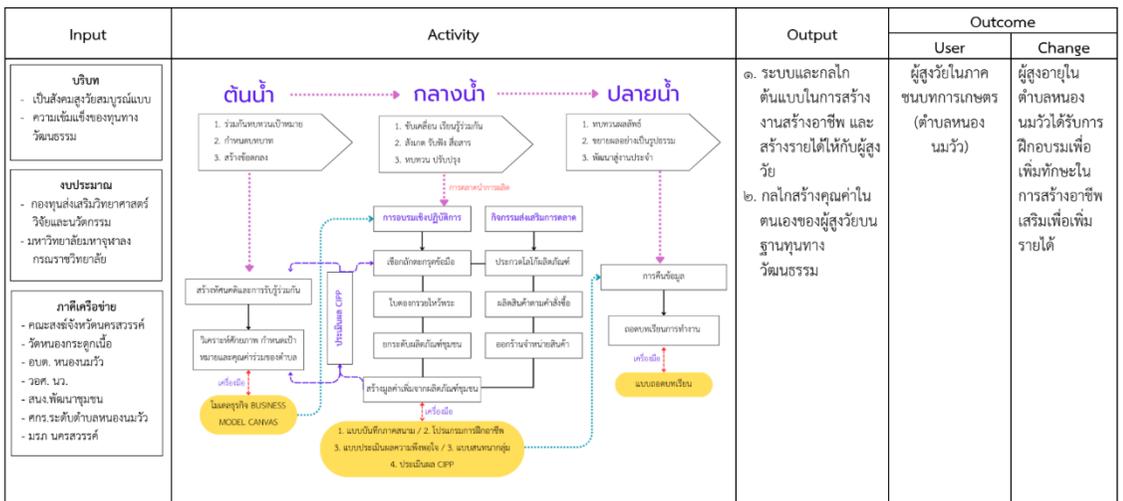
2. กลางน้ำ เป็นกระบวนการเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วย 2.1 กิจกรรมเพื่อพัฒนาสินค้า / ยกระดับผลิตภัณฑ์ และ 2.2 กิจกรรมส่งเสริมกิจกรรมการตลาดบนพื้นฐานความจำเป็นต้องการของผู้สูงอายุ และครอบครัว เพื่อพัฒนาภาคในการสร้างงาน สร้างอาชีพ และสร้างรายได้ให้กับผู้สูงวัยในภาคชนบท *หัวใจสำคัญของการดำเนินการ* คือ การขับเคลื่อน เรียนรู้ร่วมกัน, การสังเกต รับฟัง สื่อสาร และการทบทวน ปรับปรุง สอดคล้องกับงานวิจัยของสจี้ กุลธวัชวงศ์ และสถิต กุลสอน (2565) พบว่า แนวทางพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยใช้หลักการพึ่งตนเองตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาจังหวัดเลย ด้านทักษะอาชีพและรายได้ ควรมีการจัดแหล่งเรียนรู้ในชุมชน และพัฒนาทักษะอาชีพที่สร้างรายได้ให้ผู้สูงอายุพึ่งตนเองได้ตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านสุขภาพและจิตใจ ขณะที่การสังเกต ติดตาม และประเมินผลการขับเคลื่อนกิจกรรมฯ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพระสุทธิสารเมธี, สุณี เวชประสิทธิ์, กฤตสุขชิน พลเสน (2563) พบว่า ผู้สูงอายุมักดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดีที่เกิดจากการนำหลักพุทธปรัชญามาเป็นแนวทางในการพึ่งตนเอง และช่วยส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้เห็นคุณค่าในตัวเอง ไม่ประมาทในชีวิต มีการเตรียมใจไว้ให้พร้อมที่จะยอมรับ (2) กลางน้ำ (กิจกรรมเชิงปฏิบัติการโดยใช้การตลาดนำการผลิต) และ (3) ปลายน้ำ (กิจกรรมส่งเสริมการตลาด) ขณะที่การประเมินผลผลิตและผลกระทบในการดำเนินงาน (Product Evaluation) พบว่า ความต่อเนื่อง และยั่งยืนของแบรนด์ ฒ ผู้เฒ่า *ข้อเสนอเพื่อการพัฒนา* ประกอบด้วย (1) จัดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน หรือจดทะเบียน OTOP และ (2) นำเสนอโมเดลโรงเรียนผู้สูงอายุต้นแบบ เพื่อนำไปสู่การขยายผล สอดคล้องกับงานวิจัยของเบญจพร พิงไชย (2566) พบว่า บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลผู้สูงอายุเพื่อการพึ่งพาตนเอง กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลบางรักใหญ่ อ.บางบัวทอง จ.นนทบุรี” พบว่า องค์การภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ควรวางแผนร่วมกันในการดูแลผู้สูงอายุให้ครอบคลุมในเรื่อง การดูแลสุขภาพร่างกาย จิตใจ และสังคม เน้นให้ผู้สูงอายุ บุคคลในครอบครัว ได้มีส่วนร่วม

3. ปลายน้ำ เป็นการสะท้อนผลการขับเคลื่อนกิจกรรมฯ ด้วยการคืนข้อมูลสู่ชุมชนและถอดบทเรียนการทำงาน เกิดการเรียนรู้ร่วมกันนำมาซึ่งการปรับวิธีคิด วิธีการทำงาน โดยมีหัวใจสำคัญของการดำเนินการ คือ การทบทวนผลลัพธ์ การขยายผลอย่างเป็นรูปธรรม และการพัฒนาสู่งานประจำ พบว่า 3.1) ปัญหาและข้อจำกัด ประกอบด้วย (1) เงื่อนไขของผู้สูงอายุ และ (2) เงื่อนไขด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ สอดคล้องกับงานวิจัยของสุทธิพงศ์ บุญผดุง (2554) พบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในท้องถิ่นโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง (ระยะที่ 1)

ปัจจัยความสำเร็จ ประกอบด้วย (1) ทีมพี่เลี้ยงเข้มแข็ง (2) ความต้องการของผู้สูงอายุชัดเจน ในการกำหนดเป้าหมาย กำหนดรายละเอียดของกิจกรรม กำหนดเวลาในการจัดกิจกรรม รวมถึงกำหนดปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทั้งหมด ทั้งนี้ส่งผลให้การออกแบบกิจกรรมสามารถดำเนินการได้ง่าย และชัดเจนขึ้น (3) การสนับสนุนจากอบต. / วัด (4) ความยั่งยืนในการดำเนินงาน และ (5) การเป็นสังคมแบ่งปัน การยึดความสุขของผู้สูงอายุเป็นที่ตั้งทำให้เกิดการแบ่งปัน สอดคล้องกับงานวิจัยของอัยรวิ วีระพันธ์พงศ์ (2557) พบว่า ลักษณะการพึ่งตนเองของชุมชน คลองลัดมะยม คือ 1) สามารถแก้ไขปัญหาด้วยตัวของชุมชนเอง 2) ความสามารถในการตัดสินใจกระทำหรือไม่กระทำเกี่ยวกับกิจการต่าง ๆ ภายในชุมชน 3) ความยั่งยืนของการพึ่งตนเอง ปัจจัยที่ทำให้ชุมชนคลองลัดมะยมพึ่งตนเองได้ คือ 3.1) ปัจจัยภายใน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ทูตทางเทคโนโลยีทรัพยากรชุมชน การรวมกลุ่มและความเชื่อมั่นในค่านิยม ศาสนา วัฒนธรรม และเอกลักษณ์ของชุมชน 3.2) ปัจจัยภายนอก คือ หน่วยงานภาครัฐ และหน่วยงานอื่น ๆ

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยขอสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยในลักษณะของแผนที่ผลลัพธ์ (Outcome Mapping) ที่แสดงให้เห็นถึงกระบวนการ วิธีการ และเป้าหมายของการศึกษาวิจัย “การเสริมสร้างคุณภาพชีวิตวิถีพุทธของผู้สูงวัยในภาคชนบทการเกษตรให้สามารถพึ่งพาตนเอง” เป็นการออกแบบแบบย้อนกลับ (Backwards Design) เป็นวิธีการออกแบบ การศึกษาโดยกำหนดเป้าหมายก่อนเลือกวิธีการ ประกอบด้วย 4 กระบวนการ ผลลัพธ์ (Outcomes), ผลผลิต (Output), กิจกรรม (What we do) และปัจจัยนำเข้า (What we Invest) สรุปเป็นภาพองค์ความรู้ ดังนี้

ภาพที่ 1 แผนที่ผลลัพธ์

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาครัฐควรสนับสนุนทรัพยากรทางการบริหาร เช่น งบประมาณ วิทยากรด้านเทคโนโลยี เพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และเสริมสร้างทักษะที่เหมาะสมในปัจจุบัน
2. ภาครัฐและจังหวัดควรสนับสนุนให้มีกิจกรรมการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตวิถีพุทธของในพื้นที่ เพื่อให้ผู้สูงอายุในภาคชนบทการเกษตรให้สามารถพึ่งพาตนเองอย่างมีความสุข

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. องค์กรบริหารส่วนตำบลและชุมชนควรร่วมกันขยายผลโรงเรียนผู้สูงอายุวิถีพุทธต้นแบบเพื่อเป็นพื้นที่สาธิตให้แก่วัยผู้สูงอายุได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน ตามความจำเป็นและเหมาะสมกับความต้องการของผู้สูงอายุ
2. องค์กรบริหารส่วนตำบลและชุมชนควรจัดกิจกรรมในการสร้างการรับรู้ และสร้างความตระหนักในการให้ความสำคัญกับการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้สูงอายุ คนในครอบครัว คนในชุมชน และคนในสังคม เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันและการสร้างเครือข่ายในการดูแลและให้ความสำคัญกับความสุขของผู้สูงอายุเป็นหลัก

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2566). สถิติผู้สูงอายุเดือนมิถุนายน 2566. เข้าถึงได้จาก https://www.dop.go.th/th/statistics_side?content=1&sub=2
- คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2557). แผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545- 2564) ฉบับปรับปรุง ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2552. กรุงเทพฯ : เทพเพ็ญวานิสัย.
- นวรรตน์ ไกรสร และคณะ. (2563). การเสริมสร้างคุณค่าชีวิตผู้สูงอายุด้วยหลักอริยวัฑฒิ 5. วารสาร *เซนต์จอห์น*, 23(33), 149-162.
- เบญจพร พิงไชย. (2566). บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลผู้สูงอายุเพื่อการพึ่งพาตนเอง กรณีศึกษา องค์กรบริหารส่วนตำบลบางรักใหญ่ อ.บางบัวทอง จ.นนทบุรี. *วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต*, 19(2), 55-68.

- พระสุทธิสารเมธี, สุณี เวชประสิทธิ์, กฤตสุขชิน พลเสน. (2563). การพึ่งตนเองของผู้สูงอายุตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาทในชุมชนอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม. *วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร*, 11(2), 1-11.
- พิสิษฐ์ จอมบุญเรือง. (2556). แนวทางการพัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุเพื่อการพึ่งตนเอง ในจังหวัดนครสวรรค์. *วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์*, 8(24), 15-28.
- สจี กุศลวิชวงศ์ และสถิต กุศลสอน. (2565). แนวทางพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยใช้หลักการพึ่งตนเองตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีศึกษาจังหวัดเลย. *วารสารวิชาการวิทยาลัยสันตพล*, 8(1), 149-158.
- สภาปฏิรูปแห่งชาติ. (2558). *วาระการปฏิรูปที่ 30 การปฏิรูประบบเพื่อรองรับสังคมสูงวัย*. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สุทธิพงศ์ บุญผดุง. (2554). *การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในท้องถิ่นโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง (ระยะที่ 1)*. (รายงานการวิจัย) มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา : คณะครุศาสตร์.
- องค์การบริหารส่วนตำบลหนองนมวัว. (2566). *แผนพัฒนาท้องถิ่น 2566-2570 แก่ไขครั้งที่ 1/2566*. เข้าถึงได้จาก [https:// www.nongnomwua.go.th/file_subject/แผนพัฒนาท้องถิ่น\(พ.ศ.20230321_144303.pdf](https://www.nongnomwua.go.th/file_subject/แผนพัฒนาท้องถิ่น(พ.ศ.20230321_144303.pdf)
- อัครเดช พรหมกัลป์ และคณะ. (2565). *การคุ้มครองทางสังคมวิถีพุทธกับการรองรับสังคมสูงวัยระดับตำบลในจังหวัดนครสวรรค์*. (รายงานการวิจัย). กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์วิจัยและนวัตกรรม : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อัยรวี วีระพันธ์พงศ์. (2557). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพึ่งตนเองของชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนคลองลัดมะยม เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร. *วารสารรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาฬสินธุ์*, 3(1), 59-82.